

Káromkodó eleink (3)

„Benkeo Balint... illien tizeletle(n) szokat diffamatiot az B. haza(nak) becsitele(n)seghere mondot, hagi eo kglme mind haza nepevel hamis volna... Megh kivaniuk Tiztunk szerent hagi ez hallatlan diffamatióert az Inctus(nak) *nyelve kivonattassék es annak utana feje vetettessek...*” (1683, Kolozsvár). Szegény Benkő Bálint, annyit mondott, hogy *hamis* (hamis hitű!), s ezért a legszörnyűbb büntetésben részesült. A *szidalmazás* valóban a legszörnyűbb bűnök közé tartozott a korábbi időszakokban, mert a szidalom célja a becsületsértés, a másik ember gyalázása, becsmérése, emberi értékeinek kisebbitése. A szidalmat mondó személy ezáltal tabut sért, zavart okoz a közösség életében, ezért hát a szörnyű büntetés!

A régi magyar szidalmak nagy része a szidalmazott erkölceit veszi célba, s főleg a szidalmazott szexuális életéről állít becsületsértő dolgokat. Legkedveltebb szavuk a *kurva* és rokon értelmű szavai, kifejezései, s elsősorban a nők erkölcsi szabadosságát hangsúlyozzák vele: 1597:

„Chizar Peterne feleol azt mondhatom hagi lattam azt hagi egi chizar legeny keನೆಗೆti fogdossa vala giorta wilagonal, egieb legenyeketis elein lattan hagi hozza iartanak seot eggiet mellette fekwe es az hasanis lattam ... az legienek penigh zinte vgi *zidogattak kuruaztak* neha az azzont mint eo maga az ura vagi megh inkabbis” (Kolozsvár); 1763: „az A. tyukjai, majorsagi és sertési által menév az I.k oszve vagdaltak... *Curuanak* es egieb bestelen(nek) mondottak és szidtak” (Torda); 1804.: „Jakob Susanna... Szeplaki Joseffne Aszszonyt is tetvesnek, rondgyosnak mondotta, és Léánnját is *Dámázta*” (Fráta).

Jelzős szerkezetekben még inkább becsületsértő a *kurvázás*: 1570.: „fekete Mihál ezt valya hagi mykor az zeolebel Jeo volt estve Jllien Soth hallot Jstwn vaydatwl az azzonhoz Te hazucz *Bestie kwrwa*, Mint Jllen gyalwrol *ky perengerezet Lothy Bestie kwrwa*” (Kolozsvár); 1582:

„halottam, hagi Rengeo Anna Keomywes Georgnet *deak Mate fokta bestie kwrwanak* es *kolikas walagw hired kwrwanak* zidta”(Marosvásárhely); 1630.: „az szitkozodásokat hallotta(m) hagi mind eggjarant szittak, hagi Makainenak azt mondotta Timar Janosne hagi *rongjos valagu* az másik megh azt mondotta hagi *Aszu valagu bestie hires kurua*” (Marosvásárhely); 1729: „Sok káromkodási közt diffamalta *Cseren hordozott kuruanak*” (Bihar)

A szidalmazó gyakran csak homályos, de az adott közösségben jól érthető célzást tesz a szidalmazott viselkedésére: 1640.: „Mondá az Kovács Mihály fia hagi ők Palo Istókkal mint cselekedtek meg Bíró Pálnénak: egyik kívül állott, s az másik belől, Egy *poturásnak* mondja vala Bíró Pálnét” (Marosvásárhely: egypoltúrás = krajcáros kurva); 1666.:

„Onodban lako Moricz Andrasné Tarpai Kata assony megh esküt hiti szerint vallia ... hallotta szajabul Chomanenak hagi Bozorkany nyilván valo kuruanak szidta Szantho Benedeknet azon kívül *súlyös Piczajunak*”(Veszprém, súly = szifilisz).

A kurva szerepelhet férfira vonatkozó szidalomban is: 1599.: „Egy Haydu Balint Neueo zolgaia Christoph Vramnak migyen Niehaniad magauál az Zinicy hatarba kezdy iktelen zokkal zidalmazni zegeny Vramat monduan keoutehem kegmtetek The Nagj hasu ez esez lilek *kurua*... Nem vagy vitez, *kurua* vagy ”... (Dés), de sokkal gykroribb ennél férfiakra vonatkoztatva a *lator*, jelzős szerkezetekben is: 1693.: „Szilagi az hadnagy monda hagi ez egez varoso(n) nincz nagioB barlangh ennel az haznal te magad lator vagy az feleséget(!) *kurua kerito* az lianod tizta hires kurua” (Marosvásárhely).

A szidalmak egy másik csoportja a szidalmazott származását emlegeti becsületsértő módon: 1736: „Minden szitkozódások ez férfiaknak, uraknak, nemeseknek alabbvaló rendeknek ez volt: Aha *bestye vére lelketlen kurua fia, pogány kurua fia, számár kurua fia*” (Déva); 1793.: „Te *kutya pitsajából esett prasztja...*” (Dés); 1797.: „Te bitang gazon tsinalt” (Dés, *gazon csinált* = zabigyerek).

Előfordulnak a szidalmakban *népnevek* is: 1584: „az Beszterczey sokadalomba valank és korchaia vala az Razman lederernek, be therenk hozza es eleo hozwa(n) az szo keoszt Henzel lanost, Azt mondta feleolle es illien ruth szokkal ilette, hogy eo Schelem es *Chigan ember volna Nem Iambor*” (Kolozsvár); lehet a szidalmazás alapja testi tulajdonság: 1590.:

„esmeg hallottam hogy Peter Kovachne monda the *nagi Seggw*, Monda Jstwan Kovachne te *kwrwa ha igen nagy hat harapj el benne*” (Kolozsvár); 1814: „Dobai Mihály Uram engemetis személyi szerint száma nélkül le motskolt, *Vaknak, Süketnek* el mondott engemetis” (Dés), vagy éppen megvetendő foglalkozásuként emlegetik a másik embert: 1570.:

„Hallotta Zoch Peterne azt Mongya volt Te *chyan eb henger Beste kerwaffia ...*” (Kolozsvár, *ebhenger* = sintér).

Sokszor azonban a szidalmazó egyszerűen csak gazembernek nevezi a másik embert, vagy az erre utaló kifejezéseket alkalmazza: 1585.: „Mondék kinek mondog azt Monda Bonchiday Gergelnek az *bestie parazna eletw hamis hwteü kezezes zakallw kuruaifinak*” (Kolozsvár); 1591.: „kezde kialtani az zikzai Janos zolgaia Aha *Esse kurafia oru* vagy te” (Kolozsvár); 1631.: „Az talos Palne szidgia vala az legent monduan aha *njarsba valo akasztofara valo toth kurua*” (Kotsárfalva); 1735: „Vandor Juon az nemeteket káromolta *bestelenitette s eginehanj izben Tolvajozta*” (Balázstelke).

Sajátosak az állatszidalmak is: 1760.: „az ket Eoczem Vram eszve veszven azt kialtya az nagyob az kisseb utan var *te farka csovallo kis pudli meg tanyitlak*” (Kézdiszentlélek); 1812: „Emlékezem arra hogy a Groffne Asszony eo nsga a Groff ur eo nsganak első esztendei őszve kelesiben a Groff ur eo nsgát mind örökké motskolta... Futo Bolondnak, esztelennek, nyomoréknak, éheltetlennek, *számárnak* nevezgetvén” (Héderfája).

Persze a düh, a felháborodás, az indulat nem válogat, a különféle típusú szidalomszók legtöbbször együtt szerepelnek: 1573.: „Nerges Peter Azt vallia hogi az uchan Megen volt lakatos peterne leorynchy ky leot es Azt mongia vala *Te lator te Koffa Eb vagy ky vonatom a nyelvedet es az al feledre foldatom ...*” (Kolozsvár); 1653.: „Az Varmegia hada híres kurua valoga herelt lo fasza Meszaros Peterenekis az *bestye lelek kurua fianak* az Annya, csak *Olahokon huzo vono kurua kergetoje volt*” (Dés); 1840.: „Kereskedő Amberboj Josefne Alexander Maria ... a varos jelenlegi Fő hadnagzát Tkts Vajda Pál Vrat *Város bikájának, Huzo vononak szidta* nevezte, s azt mondotta, hogy nem Város hadnagjának, hanem Czigányok Vajdjának való” (Dés).

Galgóczi László

Tam-tam dob és hipercivilizáció

Prolóógus

A jelen sorok írója nem foglalkozik hivatalosan a kultúrtörténet egyik ágával sem, így előre is elnézést kérek azoktól, akiknek „belekontárkodtam” a szakmájába. Egyszerű eszmefuttatásom viszont lehetővé teszi, hogy képzetársításokkal szabadabban érzékeltessem azokat a gondolatokat, amelyek a Kedves Olvasó fejében is (talán) szöveget ütöttek...